

КУКЛЕНИЯТ ТЕАТЪР НА СЦЕНАТА НА СТОЛИЦАТА — ВИНАГИ ЖИВ, ВИНАГИ ТЪРСЕН 60 ГОДИНИ СТОЛИЧЕН КУКЛЕН ТЕАТЪР КРАСИМИРА ВАСИЛЕВА

„Хопчо – аз, Тропчо – аз, пак елате при нас“ – две кукли в народни носии, с потури, червени пояси и смешни физиономии се погавяха за паравана на сцената на Централния куклен театър в София. Първата ми среща с тях бе през 1958 г. със спектакъла „Момче и вятър“. Това преживяване толкова ми хареса, че оттогава непрекъснато тичах в кукления театър за нова постановка, без да подозирам, че след време ще работя пет години като драматург на този театър.

Столичният куклен театър е основан през 1945 г. от Мара Пенкова, съвместно с брат ѝ, художника проф. Иван Пенков, и семейната двойка арх. Георги Трендафилов и актрисата Надя Трендафилова. Именно тяхна е идеята за създаване на куклите на Хопчо и Тропчо, даже театърът през 1946 г. вече се нарича Детски куклен театър „Хопчо и Тропчо“ и тези двама герои дълги години ще бъдат рамка на всички представления на театъра. На 1. I. 1948 г. театърът е одържавен с название Народен куклен театър – София, а през ноември 1961 г. вече придобива названието Централен куклен театър. Настоящото му название – Столичен куклен театър – е установено през 2001 г.

Мара Пенкова има съвсем ясни виждания за кукления спектакъл – той трябва да бъде ясен, динамичен, с ярки герои. Тя добре разбира спецификата на кукленото изкуство и прави всичко възможно да осъществи значителен пробив в тогавашното егнопланово социално отношение, като успява да наложи гротеската и иносказателността в спектаклите. В ония години Столичният куклен театър открехва някакъв нов прозорец за нашето театрално изкуство и носи особена атмосфера – на нещо ново. Нещастливо, в по-късни години, неговата трупа е съставена предимно от много талантиливи и своеобразни личности, по една или друга причина не могли да намерят реализация на драматичния театър. Неслучайна е и появата на големия режисьор Любен Гройс на негова сцена; той е изпратен там като в изгнание от тогавашните ръководители на културата на България, но именно в Столичния куклен театър той намира подходяща творческа почва и реализира един прекрасен „Мизантроп“ на Молиер, който печели международно признание. Към негодобните в идеологическо отношение се причислява и доайенът на куклената режисура у нас – проф. Атанас Илков. Един много посредствен дирек-

тор го уволни като неподходящ; по-късно проф. Николина Георгиева, също за известно време директор, с големи усилия успява да го върне в театъра. Но тези лични истории са всъщност от голяма важност за живота на един театрален колектив, защото те обуславят и репертоара, и естетическото поведение на театъра.

Освен споменатите по-горе блестящи куклени режисьори Атанас Илков и Николина Георгиева, в този театър режисьорски изяви имат Лиляна Дочева, Сергей Висонов, Юлия Огнянова, Любен Гройс, Иван Теофилов, Петър Александров, Яна Цанкова, Славчо Маленов, Кирякос Аргиропулос (понастоящем директор на театъра) и др. В трудното изкуство на куклената сценография се изявяват Милка Начева, Йорданка Личева, Лиляна Ангелова, Ива Хаджиева, Любка Пеева, арх. Иван Цонев, Стефка Кювлиева, Нюка Гетова, Енчо Пиронков, Снежана Гъркова, Мая Петрова. Композитори и създатели на музикално оформление са Атанас Бояджиев, Георги Генков, Методи Иванов – Мечо, Петър Цанков и др. В стабилизирания вече труп към края на 60-те години са име-

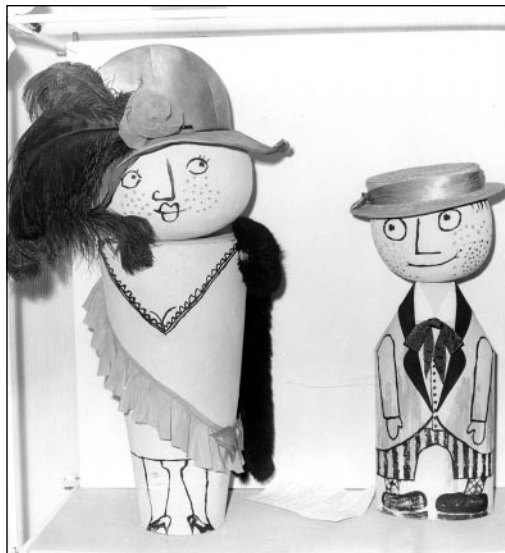
ната на актьорите Луна Бояджиева, Надя Евстатиева, Бинка Митева, Слава Рачева, Александър Сейков, Сузана Анжел, Стоян Джеджев, Димитрина Цонева, Катя Николова, Петър Евангелов, Евгений Фабиани, Цветана Томова, Димитър Стамболиев, Владимир Бонев, Изолда Тодорова, Любомир Ралчев, Августина Попова, Людмила Терпешева. Присъединяват се и възпитаниците на театралната академия Анастасия Янкова, Йорданка Бецинска, Рада Ковачевска, Ива Апостолова, Анна Гунчева, Анелия Ничева, Мира Калинкова, Румелия Знаменова, Цветана Нешкова, Александър Ткачов, Велико Богуров, Иван Веселинов – Вуйчо Ваньо, Надя Тошева, Мая Димитрова, Елена Русалиева, Нелла Хаджиева, Тодор Димитров, Георги Коцев, Жени Пашова, Мая Бежанска, Станимир Гъмов, Румен Угрински, Цветослава Симеонова и др. След младите по онова време Яна Цанкова, Кирякос Аргиропулос, Славчо Маленов, Петър Пашов се добавят новите режисьорски имена на Елза Лалева, Тодор Вълков, Емилия Маленова, Венелин Кьосев и др. След много голямо прекъсване в отгела за възрастни – от големия успех през

„Петя и Вълкът“ – куклена пантомима по симфоничната приказка на С. Прокофиев. Постановка на Ат. Илков и Н. Георгиева. Кукли и декор Й. Личева и арх. Ив. Цонев, 1960

1962 г. на „Съкровището на Силвестър“ от Анжел Вагенщайн, пост. Атанас Илков, а после и на „Крале Марко“ от Иван Теофилов, постановка съвместно с арх. Иван Цонев, „Любовта на Алцест или Мизантроп“ от Мольер, пост. на Любен Гройс – в по-ново време следват „Рагаца“ от Станислав Стратиев, пост. Яна Цанкова, „Трагедия за Макбет“ от Шекспир, пост. Яна Цанкова, „Бурята“ от Шекспир, пост. Петър Пашов, „По Декамерон“, автор и пост. Иван Теофилов, „Индже войвода“, автор и постановка Иван Теофилов, „Продагеният смях“ по Джеймс Крюс, пост. Йозеф Крофта, „Ние Вrabчетата“ от Йордан Радичков, пост. Яна Цанкова. Споменавам специално заглавията за Възрастни, защото Столичният куклен театър поддържа и до днес тази сериозна линия в своя репертоар и я отстоява професионално, независимо от спорните понякога резултати.

Не може да не се споменат някои от най-успешните детски постановки, спечелили международна известност. Това са: „За една обикновена шапчица червена“, автор и пост. Александър Илков, „За граховото зърно и една принцеса“ – автор и постановка Атанас Илков, „Рибарят и златната рибка“ от Пенчо Манчев, пост. Лиляна Дочева, „Карнавал на животните“, сценарий и постановка Николаина Георгиева, „Копче за сън“ от Валери Петров, пост. Атанас Илков, „Принцесата с ехото“ от Власта Поспишилова, пост. Яна Цанкова, „Ето какво се случи“ от Маргарит Минков, пост. Яна Цанкова и Кирякос Аргиропулос, „Четири приказки за един змей“ от Милага Машатова, пост. Кирякос

*„Часовникарят“ – спектакъл за Възрастни.
Постановка Л. Дочева. Кукли арх. ИВ. Цонев,
Л. Ангелова. Сценография арх. ИВ. Цонев
и Г. Симеонов, 1965*

Аргиропулос, „Ламята от улица Войтешка“ по Карел Чапек, пост. Славчо Маленов, „Шестте пингвинчета“ от Борис Априлов, пост. Атанас Илков, „Любопитното слонче“ от Тогор Вълков по Ръдйард Киплинг, „Маугли“ по Ръдйард Киплинг, пост. Боньо Лунгов, „Бяла приказка“ от Валери Петров, пост. Атанас Илков, реж. Елза Лалева.

В своя път Столичният куклен театър преминава през много търсения – както репертоарни, така и изразни. Известен е спорът между по-старото и по-младото поколение за играта без параван, за показването на живия актьор пред зрителя. Като че ли този спор постепенно се изживя и се намери някакво хармонично решение, в което превес взе все пак куклената изява. Появиха се и марионетки на сцената („Принцесата с ехото“ на Яна Цанкова, „Приказка за елфи“ на Слави Маленов и др.).

Иван Теофилов по време на своето пребиваване в театъра показва на дело схващанията си за кукленото изкуство – то трябва да бъде свързано със сериозност и дълбочина, близки до драматичното изкуство. Такива са и избраните от него репертоарни заглавия: „Крали Марко“, „Индже“, „Часовникарят“ и др.

Проф. Атанас Илков е по-близо в своята творческа работа до детския зрител, като същевременно той работи с различни видове кукли, включително и маски („За една обикновена шапчица червена“, „Мечето Римчимчи“ и др.). Илков създава прекрасни детски куклени представления, които се радват на дълъг живот и се отличават с висок професионализъм и добър вкус. Неотдавна неговият спектакъл „Бяла приказка“ бе удостоен с награда „Икар“ на Съюза на артистите в Бъл-

„Крали Марко“ – по В. Ханчев.
Постановка ИВ. Теофилов и арх. ИВ. Цонев.
Сценография арх. ИВ. Цонев, 1967

гария – той е като своеобразен жалон в развитието на процесите в Столичния куклен театър.

Театърът на сенките пък е специалитет на проф. Николина Георгиева. Тя създава невероятни спектакли за бялото платно. Нейният „Карнавал на животните“ печели международен престиж за България.

Яна Цанкова непрекъснато търси и експериментира. В „Рагаца“ тя работи с Борис Димовски, който създава специфични нарисувани на платна герои, които оживяват пред зрителя. В „Макбет“ твори на базата на познанията си за Пънч и Джуду, а в „Щърков сняг“ реализира постановка с визия почти на филмов принцип – има перспектива, работи се с умален и уголемен образ на куклата-герой, стреми се да съчетае театър и кино в куклен спектакъл. Цанкова гледа на кукления театър като на драматичен и се опитва на този принцип да реализира своите постановки.

Проф. Слави Маленов е винаги с високо естетическо покритие на търсенията си, неговите приказни истории са разказани с финес и очарование, той се увлича по възмезствието на материала и фантазията му богато го пресъздава на куклената сцена.

Кирякос Аргиропулос обича забавлението, движението на куклената сцена, повечето му постановки са направени с динамиката на детското мислене и те веднага биват харесвани от своята публика.

Блестящо се вихри фантазията на Петър Пашов в „Бурята“ по Шекспир и „В лунната стая“ от Валери Петров.

Тодор Вълков обича известните сюжети, които реализира с много

чувство за хумор и литературна култура.

Румен Рачев търси многообразието на изразни средства и ги използва максимално и съвременно в своите постановки („История с Мечо, с патоци и с Лиса“).

„Ние, Врабчетата“ от Радичков, постановка на Катя Петрова е спектакъл, който с огромно удоволствие се гледа и от възрастни, и от деца.

„Коминкови приказки“ от Маргарит Минков под режисурата на Елза Лалева е един нежен и приятен спектакъл, който също може да бъде гледан и от възрастни.

Наистина не е възможно за един период от шейсет години да се изброи всичко, заслужаващо внимание. По-важното е, че Столичният куклен театър през цялото си съществуване определено е център на развитие на националното ни куклено изкуство и място за реализация на известни творци, които независимо от смяната на поколенията за тези шейсет години показаха много високо ниво на театрално мислене.

Не искам да се спирам на много загубени възможности през тези години, които са къде по обществено-политически причини, къде по вина на съответното ръководство на театъра към даден момент. Например в моята практика на драматург е останал паметен случай с пиесата „Ето какво се случи“ от Маргарит Минков, тогава все още неизвестен автор. Постановката стана много интересна, но театърът бе упрекнат от официал-

„Пиноккио“ по К. Колоди. Постановка Л. Дочева.
Сценография арх. ИВ. Цонев, 1968

ната критика в прозападен уклон, а по-точно в сюрреализъм.

След разкрепостяването от 1989 г. на сцената на Столичния куклен театър могат да се видят най-разнообразни тенденции. Румен Угрински, Станимир Гъмов, Мая Бежанска, Сивина Сивинова са някои от имената на най-младото попълнение на театъра, които впечатляват с разнообразността на талантите, с усета към съвременност, със способността си да работят успешно в различни жанрове. Това е едно вече напълно освободено поколение, което доказва богатите възможности на кукления актьор, стремящ се към пълноценна и равнопоставена реализация с колегите си от драмата.

През 2003 г. новото ръководство на Столичния куклен театър в лице-

*„Любовта на Алцест или Мизантроп“ по Молиер.
Постановка Л. Гройс. Сценография арх. Ив. Цонев, 1968*

то на Кирякос Аргиропулос учреди „Панаир на куклите“ – фестивал, който през 2004 г. стана международен.

Разбира се, разискванията около творчеството на Столичния куклен театър продължават, осмислянето на творческия процес е може би работа, която тепърва предстои да бъде свършена. Но си остава правилото, че Столичният куклен театър ще бъде винаги център на българския куклен театър и може би негласен коректив за цялото куклено съсловие. Като че ли неговият субективен живот отразява в цялост процесите в националното ни куклено изкуство.

Точни сведения и документална информация за този шейсетгодишен период може да намерим в сборника

„60 години Столичен куклен театър 1946–2006“, С. 2006. Огромното количество награди на наши и чужди фестивали наистина впечатлява и може би са необходими повече дискусии и по-голяма медийна разгласа за случилото се и случващото се в него.

Столичният куклен театър диша и живее със и чрез своята публика. А тя го обича заради неговото своеобразие, заради това, че така или иначе той е верен на своето най-важно изразно средство – куклата, която неговите творци гаряват с живот и мъдрост. Столичната публика винаги ще очаква с радост и любов поредната премиера, за да се люби на професионализма на неговите творци и на тяхната изключителна фантазия.